

FÖR VILTET

Januari 2014

FINLANDS
VILTCENTRAL
SUOMEN RIISTAKESKUS

INNEHÅLL

Ledaren: Kostnadstrycket på rovdjurspolitiken ökar	3
Mot en pragmatisk vargförvaltning	4
Enligt svensk modell?	6
Vargdiplomati i västra Finland	7
Varför dödar vargen hundar?	9
Den finska rovdjurspolitiken utvärderades	10
Viltcentralen uppdaterade sin strategi	11
De nya älgförvaltningsområdena	12
Järven söder om renskötseområdet	15
Järvens ställning i lagstiftningen	16
Förvaltningsplanen för järven på remiss	17
Kampanj för fler vilttriangelinventeringar	18

För viltet

Tidningen För viltet ges ut av Finlands viltcentral. Den informerar om bakgrunden till förvaltningsplanerna för viltet, om hur planerna framskrider och om resultaten. Förvaltningsplanerna stakar ut riktlinjerna och målsättningarna för den långsiktiga förvaltningen av våra viltstammar.

Finlands viltcentral bereder planerna medan Jord- och skogsbruksministeriet leder arbetet och fastställer planerna. Beredningen inbegriper två regionala mötesrundor: Riksviltvårdsrådet och de regionala viltvårdsråden deltar i arbetet genom att jämk ihop de olika parternas synsätt. Allmänheten bereds möjlighet att delta i och påverka beredningen av förvaltningsplanerna på öppna möten för intressegrupperna.

Redaktör: **Marja Lammi**
Grafisk planering: **Ilkka Eskola, Hansaprint Oy**
Tryckeri: **Hansaprint Oy, 2014**
Omslagsbild: **Hannu Huttu**
Översättning: **Berndt Zilliacus**

KOSTNADSTRYCKET PÅ ROVDJURSPOLITIKEN ÖKAR

– nu behövs brett samförstånd

■■■ De stora rovdjuren blir fler i vårt land, vilket leder till ett större kostnadstryck, men detta har knappt alls blivit uppmärksammat i rovdjursdebatten.

Ersättningarna som betalas ut för rovdjursskador närmar sig hotfullt nivån 10 miljoner euro. I synnerhet ersättningarna för järvskador som betalas ut till renskötare har under de senaste åren vuxit explosionsartat. Ersättningarna till dem som lidit skada dröjer även om de hittills har kunnat betalas ut genom statens tilläggsbudget.

Uppföljningen av rovdjursstammarna, uppskattningarna av stammarnas storlek och den nödvändiga forskningen lider redan nu av bristen på resurser, liksom även kvaliteten. Viltforskningen ska fusioneras till en större forskningsinstitutshelhet, Naturresurscentralen. Kommer resurserna att förbli ens på nuvarande nivå?

En allt större del av Finlands viltcentrals arbete och utgifter går till skötseln av rovdjurspolitiken och administrationen av dispenser. De som står för fiolerna för viltförvaltningen är inte nöjda med sakernas tillstånd. De stora rovdjuren utgör en samhällsfråga av rang. Jägarna ställer sig därför frågan: Kan viltvårdsavgiften som de betalar verkligen vara det enda sättet att finansiera förvaltningen?

Förvaltningsplanen för vargstammen förnyas. Enligt den avslutade evalueringen av rovdjurspolitiken står det klart att förvaltningen av vargstammen enligt den nya förvaltningsplanen ska utgå från att invånarna i vargområdena accepterar vargen och görs delaktiga. Skadorna ska ersättas och olägenheterna kompenseras. Vi behöver bättre kommunikation; viltförvaltningen och forskningen

ska öka sin närvaro i vargreviren. Det måste också finnas en konkret nytta av att skydda vargarna. Genom olika incitament borde vi skapa ett positivt värde för vargen, till exempel enligt principerna för naturvårdshandeln. Kommer de här tankarna som experterna har lyft fram att bli accepterade i samhället och hos beslutsfattarna? Och hur ordnar vi finansieringen för allt detta, trots nedskärningarna i den offentliga förvaltningen?

Hittills har rovdjurspolitiken i vårt land nästan enbart siktat på att nå skyddsmålsättningarna. Man har velat att rovdjuren ska bli fler och sprida sig till nya områden, och önskat att folk ska acceptera och förstå detta. Förvaltningsplanerna har inte bara underskattat den sociala hållbarheten utan har också saknat en tillräcklig utvärdering av rovdjurspolitikens ekonomiska konsekvenser.

Rovdjurspolitiken i vårt land har nått en punkt där en fortsatt tillväxt hos stammarna inte längre kan vara den enda målsättningen. De växande stammarna orsakar allt större sociala och ekonomiska problem. För att kunna hantera dem behöver vi nu ett brett samhälleligt samförstånd. För att inte äventyra hållbarheten hos förvaltningen av rovdjursstammarna måste vi kunna reglera stammarna med beståndsvårdande jakt i tillräckligt stor omfattning.

Det som nu behövs är att hela samhället ställer sig bakom förvaltningsplanerna för rovdjursstammarna. Vi ska på parlamentarisk väg komma överens om förvaltningens målsättningar och nivå, och därefter avsätta tillräckligt med resurser för implementeringen. Om vi fortsätter på dagens kurs är faran stor för att vårt land ska misslyckas med sina internationella rovdjursåtaganden.

Reijo Orava
Direktör
Finlands viltcentral

Jarkko Nurmi, vilthushållningschef, Finlands viltcentral
 Arto Marjakangas, projektchef, Finlands viltcentral

MOT EN PRAGMATISK VARGFÖRVALTNING

Året 2013 blev en vändpunkt i den finska vargpolitiken. Under vintern uppdagades sannolika fall av tjuvjakt på varg på olika håll i landet, och på våren inleddes ett projekt för en utvärdering av rovdjurspolitiken. Resultaten blir klara under vintern. Under de här omständigheterna har Finlands viltcentral nyligen inlett uppdateringen av förvaltningsplanen för vargstammen i samarbete med Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet.

■■■ Vargen har en speciell ställning i vår lagstiftning eftersom den är ett vilt och hänförs till jaktlagen samtidigt som den i likhet med de övriga stora rovdjuren är fredad. Skydds jakt i syfte att förebygga allvarlig skada är dock möjligt med dispens beviljad av Finlands viltcentral, "om det inte finns någon annan tillfredsställande lösning och beslutet inte inverkar menligt på möjligheterna att upprätthålla en gynnsam skyddsnivå inom artens naturliga utbredningsområde". Som motivering till beviljandet av dispens anförs oftast förebyggandet av allvarlig skada. Det är Jord- och skogsbruksministeriet som fastställer det maximala antalet vargar som får fällas.

Även de internationella miljöavtalen och EU:s lagstiftning ålägger Finland skyldigheter.

Biodiversitetsavtalet ålägger oss att bevara arterna och deras genetiska mångfald. I Bernkonventionen om skyddet av vilda växter och djur i Europa hänförs vargen till de totalfredade arterna. Finland har dock reserverat sig för bland annat vargen. I EU:s naturdirektiv hör vargen till bilaga IV, arter som kräver ett strikt skydd. I renskötselområdet är artens skyddsstatus dock lindrigare.

Stammen minskade – konflikten tillsjamsades

En gynnsam skyddsnivå för vargen i vårt land förutsätter minst 20 par som får ungar. Det här är ett biologiskt randkrav på förvaltningen av vargstammen som även EU-kommissionen ställer som minimistorlek på den reproduktiva stammen i vårt land. Invandringen från Ryssland har minskat kraftigt under de senaste

åren, vilket understryker vårt ansvar för förvaltningen av "vår egen" stam.

Det är i de östra och sydöstra delarna av renskötselområdet som vargen orsakar de största ekonomiska skadorna. Där påträffas varje år 600-1000 vargslagna renar. Under 2013 var utvecklingen gynnsam eftersom det fram till början av november hade påträffats cirka 200 vargslagna renar medan antalet var drygt 700 under samma tid året innan.

I de sydligare vargreviren är det främst får som blir rivna av vargen. Dessutom orsakar vargen avsevärda

problem genom att varje år döda tiotals hundar. I en majoritet av fallen är det jakthundar som angrips. År 2012 uppgick totalsumman för de ersättningar som betalades ut för vargskador till cirka 1,6 miljoner euro.

En större fråga än de ekonomiska förlusterna är dock vargförvaltningens sociala hållbarhet. Det är vanligt att personer som bor inom vargrevir upplever att den rädsla som vargens närvaro ger upphov till försvagar deras grundrättighet till en trygg boendemiljö.

Hannu Huttu

Om det illegala dödandet av vargar kan stävjas med en vargpolitik som fungerar bättre än dagens skulle fler dispenser kunna beviljas och de kunde styras till problemindivider med större precision.

Enligt Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet nästan halverades vargstammen i vårt land under åren 2008 till 2013, då stammens storlek uppskattades till 140-150 individer. Trots detta ökade vargkonflikterna och tillspetsades. Detta berodde i hög grad på att vargen återvände till områden i västra och sydvästra Finland som den har varit borta från i över hundra år. När vargen återvänder är uppståndelsen till en början stor, men i många trakter lugnar det sig när folk vänjer sig vid djurets närvaro.

Nytta av vargen?

Vilka alternativ finns det då för en vargförvaltning på ett nytt sätt? Det går alltså inte att utrota vargen i vårt land helt och hållet, utan finländarna måste lära sig att leva med sina vargar. Hur ska vi få det här att fungera på ett smidigare sätt? Det vill säga, med vilka metoder kan vi stärka vargpolitikens sociala hållbarhet?

Vi måste placera en pragmatisk revirpolitik i kärnan av förvaltningen och administrationen av vargstammen, som har till målsättning att förena vargens biologiska krav med vardagsbehoven hos dem som bor inom vargrevir. En ny revirpolitik av det här slaget ska planeras tillsammans med invånarna i vargtrakterna. Därtill behövs det ekonomiska incitament, kanske en tillämpning av principen för naturvårdshandel. De olägenheter och skador som vargarna orsakar ska förebyggas och för att kompensera dem ska vi utveckla pragmatiska nyttoaspekter av vargen som fokuserar på vardagen hos de människor som delar sin livsmiljö med vargarna.

Ett offentligt djur

Vargen är ett mycket samhällsligt djur. Vilket är lätt att upptäcka när vi ser på den debatt som arten ger upphov till mått i spaltmillimeter och ställer det i relation till stammens storlek på knappa 200 individer. Det är svårt att föreställa sig en annan djurart där samma antal individer skulle leda till en lika omfattande offentlig debatt. Mammuten kanske?

Av det här skälet kan problemen med vargförvaltningen kanske bäst lösas genom en förbättring av beslutsfattandet i samhället. Utifrån kombinationer av biologiska, sociologiska och samhällsliga fakta kunde vi besluta var i landet det kan finnas varg och var inte. Kan vi ha vargar i mellersta Österbotten eller i Kajanalands skogsvildrensmarker, där de med sin predation orsakar förluster för en annan direktivart som ska skyddas? Kan vi ha vargflockar i Nyland, om vi grundar nationalparker med ett gott utbud

på naturliga bytesdjur? För vargens del blir problemet lätt det, att ingen egentligen vill ha den i sina egna hemknutar.

Vargarna väljer själva sina revir, men hädanefter borde vi försöka styra uppkomsten av revir med aktiva åtgärder som tar hänsyn till vargens biologi och människans sociologi, bara vi först har ordnat med den ovannämnda samhälleliga acceptansen och klara spelregler för hur konflikter ska lösas. Vid fastställandet av lämpliga revirområden måste vi ta hänsyn till inte bara vargens biologi utan också storleken på stammarna av naturliga bytesdjur, befolkningens täthet och näringslivsstrukturen i de aktuella områdena. I vårt land är medelstorleken för ett vargrevir 1 200 km², vilket matematiskt betyder att 20 bebodda revir skulle uppta ungefär åtta procent av Finlands landareal. I det här området borde vi sedan kunna skapa sådana nyttoaspekter att de som bor där skulle godkänna vargen som en del av sin miljö.

Laglig jakt ett utmärkt sätt att sköta djurstammar

Vargen tål jakt väl; av en livskraftig stam kan man fälla upp till 30 procent per år utan att äventyra hållbarheten. Tyvärr visade händelserna i vintras att det förekommer illegalt dödande av vargar, vilket gör det svårt att fastställa lagliga fällningskvoter eftersom det är omöjligt att förutse det illegala dödandets omfattning. Om det kan stävjas med en vargpolitik som fungerar bättre än dagens skulle fler dispenser kunna beviljas och de kunde styras till problemindivider med större precision.

Förvaltningsplanen för vargen uppdateras i nära samarbete med intressegrupperna. Som särskilt viktigt betraktas nu hur de ser på saken som bor inom vargrevir. På grund av vargens samhällsliga roll måste också det politiska systemet för beslutsfattande knytas till en vargpolitik som är enhälligare än förut. Den nya förvaltningsplanen för vargstammen ska bli klar till utgången av 2014.

Rovdjurspolitikens inriktning:

ENLIGT SVENSK MODELL?

Den svenska regeringen har föreslagit mera flexibilitet och regional hänsyn i rovdjurspolitiken. Kommer vi att kunna skapa regionala forum som tillåter diskussion och eftersträvar konsensus, och som skulle förvalta rovdjursstammarna regionalt, frågar Sami Niemi, konsultativ tjänsteman vid ministeriet.

■ Den svenska regeringen har lagt fram en proposition om en ny hållbar rovdjurspolitik till riksdagen. I Finland hann man redan sprida nyheten att Sverige drastiskt skulle minska populationerna av stora rovdjur. Och frågade förmodligen om Finland ska följa Sveriges exempel. Även jag fick frågan, men eftersom jag ännu inte var insatt i propositionen, tog jag inte ställning.

Nu har jag läst propositionen. Innan jag svarar på ovanstående fråga är det bäst att analysera vad regeringen i själva verket föreslog till riksdagen.

Den svenska regeringen föreslår inte att rovdjursstammarna ska skäras ner med yxa. Det är frågan om en ganska heltäckande framställning om hur den svåra frågan om bibehållandet av livskraftiga stammar och allmänhetens godkännande kan förenas.

Referensvärden för miniminivåer

Sverige sätter upp referensvärden för en gynnsam bevarandestatus för stammar på nationell nivå. De presenterade siffrorna uppger inte den variationsbredd som stammarna av stora rovdjur minskas till – såsom saken tydligen har uppfattats – utan uppskattningar som forskningen tagit fram om populationsnivåer, eller vad de åtminstone borde vara, för att risken att arter utrotas ska vara tillräckligt liten.

I denna beräkningsmodell tillämpar Sverige samma modell som användes i Finland redan i Finlands förvaltningsplan för varg. Samma modell har också EU-kommissionen lagt fram i publikationen Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores.

Den svenska regeringen föreslår 170-270 vargar som referensvärde för en gynnsam bevarandestatus för varg. För björnen skulle det vara 1100-1400 individer, för lodjuret 700-1000 individer och för järv 500-600 individer. I den föregående propositionen för några år sedan satte Sverige ett så kallat tak för antalet vargar. Detta passade inte för kommissionen. Nu pratar man inte längre om ett maximalt antal vargar i Sverige.

Den svenska regeringen föreslår att när antalet stora rovdjur redan har överskridit dessa så kallade referensvärden kan rovdjurspolitiken ges större flexibilitet och en regional bedömning. I praktiken innebär detta att de så kallade skyddslicenserna inte begränsas av en förutbestämd kvot inom något område eller under några omständigheter.

Därtill föreslår den svenska regeringen att när minimigränsen för ifrågavarande rovdjursart inom ett förvaltningsområde överskrids kan regionens länsstyrelse bevilja sk. licensjakt och att det genom dessa licenser går att minska stammen av en viss rovdjursart.

Tro det eller ej, men hittills följer Sverige Finlands exempel!

Landskapen definierar målen

I den finska förvaltningsplanen för varg användes samma beräkningsmodell för att definiera vargstammens minsta livskraftiga population: 20-25 flockar, vilket till individantal ungefär motsvarar den nivå som Sveriges regering lagt fram. Vi föreslog inte motsvarande nivåer i björnens och lodjurets förvaltningsplaner, eftersom stammarna redan då var livskraftiga.

I Finland har principen varit att när arten är livskraftig kan stamvårdande licensjakt tillåtas, genom vilken stammen även kan minskas vid behov. Så har det gjorts beträffande björn och lodjur. Dessutom har vi inte längre för björnens och lodjurets del satt särskilda kvoter för de sk. skadebaserade licenserna. Sådana har Finlands viltcentral kunnat bevilja efter prövning.

För vargens del är detta inte tillåtet, eftersom stammen sedan år 2006 inte har överskridit miniminivån. Av samma skäl har vi inte tillåtit jakt efter varg på sk. stamvårdande basis.

I det avseendet har Sverige följt Finlands exempel. Sverige har dock gått längre än så. Till en nivå dit vi strävat men inte lyckats nå.

Sverige håller på att övergå till en praxis med så kallade stamvårdande licenser utan förutbestämda kvoter om de nationella målen överskrids och om det dessutom finns regionala miniminivåer för stammen (antal individer eller föringringar) fastslagna, samt fastställda nationella och regionala förvaltningsplaner för ifrågavarande art. De regionala målen för en stams miniminivå och förvaltningsplanerna ska beredas genom samverkan i landskapen, men de ska godkännas av Naturvårdsverket.

Sverige har med andra ord tagit skeden i vacker hand efter sina överdrifter för ett par år sedan. Man har lärt sig en läxa i Bryssel. Den svenska propositionen grundar sig på den finska modellen, men i uppdaterad form: Rovdjurspolitiken handlar inte längre enbart om bevarandet av arterna, utan också om skyddets acceptans och sociala hållbarhet.

Beslutsfattande kräver förmåga att komma överens

Borde Finland då följa Sveriges exempel?

Sveriges förslag är bra och berättigt. Så jag tror att svaret är ja. Vi borde följa svenskarnas exempel just i detta avseende. Men finsk och svensk kultur skiljer sig från varandra. I Finland har vi inte en så starkt konsensusorienterad kultur som i Sverige. I Finland går frontlinjerna i frågor om de stora rovdjuren för närvarande långt ifrån varandra och misstänksamheten mot motparten är djup.

Frågan är om vi i Finland går i land med samma sak? Kommer vi att kunna skapa rätt typ av debatt och regionala forum som strävar till samstämmighet, som skulle kunna ta ett motiverat ansvar för skötsel av rovdjursstammarna regionalt, så att vi kan slippa EU-domstolen denna gång?

Det har jag inget svar på. Förhoppningsvis kan den externa utvärderingen av rovdjurspolitiken som vi lanserat hitta svaret.

Sami Niemi, konsultativ tjänsteman,
Jord- och skogsbruksministeriet

Sami Niemi tar upp viltpolitikens bakgrunder i bloggen på adress <http://sarviblogi.blogspot.fi/>

Marja Martikainen,
kommunikationsplanerare, Finlands viltcentral

Antti Härkälä bistår forskningen i de stora rovdjuren i Egentliga Finland och Satakunta. Han fungerar som den förenande länken mellan myndigheter, forskare och ortsbor.

■ ■ ■ Härkälä är för närvarande den enda som är avlönad för att samla in information på regional nivå och lösa spänningar mellan forskningsinstitutet, myndigheter, jägare, olika organisationer och ortsbor.

Jobbet, som inleddes i våras och löper till utgången av 2014, gäller regionerna Egentliga Finland och Satakunta, och stormens centrum utgörs av ett vargrevir som tangerar Kjulo, Huittinen, Kumo, Säkylä och Loimaa. Till Härkäläns jobb hör också de övriga stora rovdjuren björn, lo och järv, men vargen har helt klart högsta prioritet.

Härkälä är hemma från Kjulo och har jobbat som verksamhetsledare och kontaktperson för stora rovdjur på Säkylä-Kjulo jaktvårdsförening. Han har också arbetat med både viltforskning och viltvård.

Ett vargpar flyttade in

Vargreviret i Kjulo-Huittinen är exceptionellt i flera avseenden. Reviret beräknas vara cirka 700 till 800 kvadratkilometer stort, vilket är mindre än normalt och inte särskilt stort enligt vargens tumstock. Det berörda området är ett åkerdominerat landskap med knappt om sammanhängande skogar. Smala sandvägar slingrar sig över fälten till hus som står i lä bland träd, ofta långt ifrån varandra.

Här har ingen sett varg på hundra år, men nu kan man få se en vitsvanshjärt löpa över åkrarna med en varg hack i häl.

- En söndag siktades åtta vargar samtidigt på en åker. Tidig morgon är en typisk tid att se vargar, när de återvänder från jakten för att vila. Vitsvansviltet är förmodligen vargens bytesdjur nummer ett i de här trakterna, förklarar Härkälä.

- Vargen föredrar obebyggda marker, men här finns inga sådana att ströva i. När vargarna strövar i skogsmarker händer det att de plötsligt dyker upp vid hus.

Vetskopen om vargarna har fått föräldrar med skolbarn som bor

VARGDIPLOMATI I VÄSTRA FINLAND

avses att kräva skolskjuts ända hem. Inga människor har kommit till skada, men fårfarmare har blivit utsatta för angrepp. 20 får har gått förlorade inom det här reviret.

För sju år sedan förändrades läget

- För sju år sedan slog sig ett vargpar ner här i trakten och har hittills fått tre kullar. I somras föddes åtta ungar. Vargarna har inga sändarhalsband så det går inte att säga exakt var de rör sig, berättar Härkälä.

I somras inledde Härkälä sitt nya jobb med att få se den nya kullen med egna ögon.

- Jag hade en väldig tur. Ungarna var fortfarande så små att de höll ihop. Det var en tidig morgon och jag tror att de väntade på resten av flocken. Jag hann till och med ta en bild av dem, även om den tekniskt sett blev rätt dålig.

Kunskap om vargens beteende

Enligt Härkäläs bedömning finns det i detta nu mellan elva och femton vargar i reviret. Flocken består av de ungar som paret fått i år plus några ungar ur fjolårets kull som stannat kvar som "barnvakter". De övriga ungarna hade redan gett sig iväg för att leta efter egna revir på annat håll.

I de här trakterna har vargen blivit exceptionellt djärv, men mötena med människor har av allt att döma kommit som en överraskning för bägge parter. Kanske har vinden blåst från ett sådant håll att vargen inte har fått vittring av människan eller så har den haft uppmärksamheten fäst på någonting annat. Mönstret brukar upprepa sig: bägge tvärstannar och står och stirrar på varandra en stund. Sedan springer vargen sin väg.

- Det är sekunder som ga-

ranterat känns långa och sådana möten är självfallet ingenting man önskar sig. Somliga har berättat att vargen blottade tänderna. Med största sannolikhet var den skrämde. Lägga benen på ryggen ska man inte göra, det skulle ge vargen fel signal. Vargen undviker människor, men för något djur går jag inte i borgen, påpekar Härkälä.

Vargen är nyfiken och kan slå följe med människan ett stycke.

- Det har jag också själv fått uppleva. Vargen uppträdde inte hotfullt utan ville veta vad det var för en som gick på vägen.

Härkälä rör sig i trakten och informerar om det som är typiskt för vargen. Han har märkt att det finns massor av missuppfattningar, föreställningar och rykten i svang. Varginformation har delats ut till skolelever, lantbrukare och fåruppfödare, och flera jaktvårdsföreningar och jaktföreningar är

Fåruppfödare Terhi Palojoki har skaffat pyrenéerhundarna Oona och Roosa för att skydda sina får och ett rovdjursstängsel från viltcentralen. - Hundarna bor tillsammans med fåren, berättar dottern Matilda.

Maria Martikainen

– Vargen följer ofta skogsbilvägar och lämnar tassavtryck där marken är våt. Man stöter också på vargavföring vid väggkanten, upplyser Antti Härkälä.

Maria Martikainen

inbokade i kalendern. Det händer ofta att redaktörer ringer och ber om bakgrundsfakta.

Helhetsbild av situationen

En skada kommer alltid som en överraskning. Eftersom det inte har funnits varg tidigare i området så är ingen van vid vargskador eller har kunnat gardera sig. Härkälä informerar ortsborna om hur man ansöker om ersättning för skador

och förebygger skador. Elstängsel har visat sig vara ett effektivt skydd mot vargbesök i fårhagen. Viltcentralen tillhandahåller rovdjursstängsel kostnadsfritt.

Det råder också oklarhet om hur vargärenden handläggs i vårt land. Det är lätt hänt att folk rör ihop olika aktörers roller och det är frustrerande. Där finns ministeriet, viltcentralen, jaktvårdsföreningarna och viltforskningsinstitutet VFFI.

Även de numera avskaffade jaktvårdsdistrikten spökar i bakhuvudet på folk.

– Folk upplever ofta att viltforskningsinstitutet känns avlägset, och institutets roll som en organisation som enbart forskar och sprider information är oklar. Jag försöker upplysa om att det inte finns några hemligheter här. Jag samlar in information genom eget fältarbete och spårräkningar i snö, och pratar med folk om vad de sett och känner till.

– Syftet är att få en tydligare helhetsbild av situationen. Hur många vargar finns det här, i vilken miljö håller de till och hur betar de sig? Jag försöker också klargöra varför vargar så ofta söker sig till bebodda hus. Ofta är det en hund, ett hönshus eller en svinstia som lockar dem, förklarar Härkälä.

Informationen löper också från ortsborna till beslutsfattare och forskare. Härkälä pratar med folk och rör sig ute i terrängen och letar efter tecken på vargarnas rörelser. Han skickar prover av vargavföring till Åbo universitet där forskarna undersöker DNA:t för att klargöra vargarnas släktskapsförhållanden.

– Jag önskar att alla parter om ett år ska ha en klarare uppfattning om förhållandena här i trakten. Min egen inställning är att jag inte grubblar över vargens historia utan koncentrerar mig på nuläget, det vill säga på hur vargen betar sig här i olika situationer, fortsätter Härkälä. ●

Antti Härkälä håller regelbundet kontakt med rovdjurskontaktpersonen Heikki Kulmala på Ala-Satakunta jaktvårdsförening som förser honom med observationer och information om de stora rovdjuren.

Maria Martikainen

Mari Tikkunen

Kan vi minska på angreppen?

VARFÖR DÖDAR VARGEN HUNDAR?

Genom bättre kännedom om vargens beteende får vi också kunskap om vad som skiljer en problemflock och en problemindivid från vargar som betar sig normalt.

■■■ Vargens (*Canis lupus*) angrepp på hundar hör till de främsta skälen till att vargen är så illa tåld i vårt land. Under 00-talet ökade angreppen när vargarna blev fler. I genomsnitt inträffar det nästan trettio angrepp om året.

Vargstammens tillväxt har varit särskilt tydlig i produktionen av ungar. I mitten av 00-talet nådde vargen en årlig produktion om 20 kullar, som sedan sjönk fyra år senare. Under 00-talet var vargstammen koncentrerad till Kajaland och Norra Karelen.

Syftet med undersökningen var att klarlägga orsakerna till angreppen på hundar. I vårt land har det tidigare bara gjorts någon enda undersökning av ämnet.

I avhandlingen undersöktes vargflockar med GPS-GSM-

sändare i Kajaland och Norra Karelen med avseende på flockstorleken, hundrasens, angreppsplatsens och tidpunktens betydelse för angreppet. Dessutom undersöktes hur problemflockar som angripit hundar flera gånger skiljer sig från övriga flockar. Undersökningsmaterialet bestod av information från 00-talet som kommunernas landsbygdssekreterare ställde till författarens förfogande.

Flockar jagar i skogen, ensamma vargar vid hus

Angreppen på hundar inträffar främst på hösten och platsen är i regel skog. Under andra tider är det vanligare med angrepp på hundar som är ute på gården. Mest utsatta är finska spetsar ute på gården och finska stövare i skogen. I skogen

är angriparen vanligen en flock medan det är en eller två vargar som jagar vid hus.

Problemflockarna angriper ofta på samma platser inuti sitt revir medan flockar som angriper hundar slumpartat oftast gör det vid revirgränsen. Det är också vanligare att problemflockarna äter upp hunden och snappar hundar vid hus.

Undersökningen ger vid handen att vargen uppfattar en hund både som byte och som konkurrent.

Avhandlingens resultat uppmuntrar till fortsatt forskning i ämnet. I dagsläget följer antalet angrepp på hundar vargstammens storlek. En minskning av angreppen skulle bidra till möjligheterna att skapa en livskraftig vargstam i vårt land. ●

■ Mari Tikkunen behandlar i sin pro graduavhandling vid Uleåborgs universitet vargskador och i synnerhet faktorer som ökar risken för vargangrepp på hundar. Det är första gången som positionsinformation kombineras med angreppsinformation.

Avhandlingen har tagit fram intressant och nya kunskap om angreppen, som det att risken för ett angrepp är klart större vid revirgränsen än inuti ett revir. Dessutom skiljer sig problemflockarna klart från de övriga flockarna.

- Att definiera en problemflock eller en problemvarg är inte alls lätt. Tyvärr händer det allt för ofta att en normal flock klassas som problemflock, uppger Mari Tikkunen.

Arvi Tyni

DEN FINSKA ROVDJURSPOLITIKEN UTVÄRDERADES

Regeringsprogrammet förutsätter att det görs en utvärdering av hur landets rovdjurspolitik har utfallit. Utvärderingsprocessen inleddes i januari 2013 på initiativ av Jord- och skogsbruksministeriet och uppdragen som extern utvärderare gick till Ruraliainstitutet vid Helsingfors universitet. Utvärderingen färdigställdes i december.

■ ■ ■ Forskarna på Ruralia gjorde en utvärdering av både det som rovdjurspolitiken lyckats med och det som misslyckats, och öppnade nya vägar för en utveckling av den finska rovdjurspolitiken.

Slutsatserna av evalueringen kommer till användning bland annat vid uppdateringen av förvaltningsplanen för vargstammen som inleddes i höstas på Finlands viltcentral.

Som stöd för utvärderingen fungerade en styrgrupp till vilken hörde företrädare för Jord- och skogsbruksministeriet, Miljöministeriet, Inrikesministeriet, Finlands viltcentral, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, Finlands miljöcentral, Forststyrelsen, Gränsbevakningen, Jord- och skogsbruksproducenternas centralförbund, Finlands Jägarförbund, Finlands naturskydds-förbund, WWF Finland, renbetslagsföreningen och sametinget.

Flera förändringar under utvärderingsperioden

Under utvärderingsperioden 2007-2012 inträffade flera förändringar med omfattande konsekvenser för rovdjurspolitiken, exempelvis 2007 (EU-domstolens beslut om tillåtandet av jakt efter varg i Finland) och 2011 (nyorganiseringen av viltförvaltningen).

Likaså bidrog ändringarna i bestämmelserna om de stora rovdjuren och det skriftliga materialet från medborgarmötena i mitten av 00-talet och de regionala rovdjursforumen hösten 2012 till uppdraget med infallsvinklar. Även förvaltningsplanen för vargstammen som blev klar 2005 och förvaltningsplanerna för björn- och lodjursstammen som togs i bruk 2007 utgjorde milstolpar som gav relief åt den verkställda rovdjurspolitiken.

Till rovdjurspolitiken hänfördes verkställandet av förvaltningsplanerna, förordningarna om begränsningar i jakten efter stora rovdjur, beviljandet av dispenser, ersättningarna för rovdjurskadorna och förebyggandet av skador. Utvärderingen omfattade också inventeringarna av rovdjursstammar med tillhörande forskning och beredningen av de här åtgärderna samt informationsspridningen, rådgivningen och utbildningen med anknytning till rovdjuren. Vid utvärderingen granskades rovdjurspolitiken både allmänt och artspecifikt.

De "riskarbetsgrupper" som sattes samman med experter grundade på renkötselområdets särproblem och på varje rovdjur skilt för sig utanför renkötselområdet. En riskworkshop om vargen arrangerades två gånger. Vid den första färdigställdes en riskanalys för den nuvarande vargpolitiken och prövades problemställningar i en alternativ vargpolitik för att ta fram nya idéer att utveckla. Vid den andra grundade deltagarna på metoder med vilka vargpolitiska problem kunde förvandlas till målsättningar. Även vid en separat internationell workshop sökte deltagarna efter nya idéer för människans och vargens samlevnad.

Riskerna till stor del sociala problem

En av de viktigaste slutsatserna som drogs vid utvärderingen var att den ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarheten är tätt knutna till varandra i rovdjurspolitiken och växelverkar. Det går inte att nå ekologisk hållbarhet i rovdjursförvaltningen utan att ta hänsyn till den sociala hållbarheten.

I det material som behandlades gällde för alla fyra rovdjur att cirka 80 % av problemen kunde klassas som sociala risker. Utöver dem kunde ekologiska och ekonomiska risker urskiljas med något slag av social risk i bakgrunden eller - om verksamheten får fortgå - som kan innebära sociala risker.

Under arbetets gång konstaterades det att det i synnerhet för vargens del behövs aktiva åtgärder.

Den största utmaningen för den framtida vargförvaltningen är att inkludera dem som bor inom vargrevir i grunderandet på målsättningar och åtgärder, och genom ansvar och rättigheter knyta dem till den regionala vargförvaltningen. För att detta ska lyckas krävs det total genomsynlighet i allt som görs. I verktygsbacken ska finnas täckande och tillförlitliga metoder för uppskattning av stammarna, beståndsvårdande dispenser och

ekonomiska incitament. I renkötselområdet är situationen likaså akut.

För lodjurets och björnens del bedömdes läget som mindre brådskande. På ett allmänt plan konstaterades mycket riktigt att det för lodjurets och i synnerhet för björnens del har gått bättre medan förvaltningen av vargen och järvn helt klart har misslyckats.

Från förtroendebrist till ny öppenhet

I en situation där invånarna i en region inte godkänner de nationella målsättningarna för rovdjursförvaltningen eller litar på myndigheternas och forskarnas arbete är det omöjligt att planmässigt förvalta en stam, i synnerhet inte vargen eller järvn. För att skapa förtroende behövs det mera öppenhet, informationsspridning och utbildning om de stora rovdjuren.

Bedömnarna föreslår bl.a. rekrytering av yrkeskunniga informatörer, en gemensam portal för informationsspridning och rekrytering av regionala forskningsassistenter enligt västfinsk modell.

Konfliktlösning ansikte mot ansikte ansågs särskilt viktigt och forskarna rekommenderar därför motsvarande åtgärder i övriga delar av landet.

Även SRVA-verksamheten, vargtelefonen i realtid och de separata inventeringarna av spår i snö har utfallit väl. Däremot har man på fältet upplevt ansökningsproceduren för skademyndighetsdispenser som långsam och krånglig.

Enligt dem som gjorde utvärderingen är det väldigt viktigt att upptäcka om människor upplever rovdjurens närvaro som problematisk. Problemen kan vara ekonomiska, men är allt oftare sociala.

När den sociala toleransförmågan överskrids trotsar folk den officiella rovdjursförvaltningen genom att både stöda och bedriva tjuvjakt. Tjuvjakten och jägarnas brist på förtroende för forskarnas arbete är en sak som måste rättas till å den snaraste.

Det går inte att nå ekologisk hållbarhet i rovdjursförvaltningen utan att ta hänsyn till den sociala hållbarheten.

Vägen till en framtida förvaltning?

En av lösningarna som utvärderingen presenterar som en tänkbar grund för den fortsatta rovdjurspolitiken är att förvaltningen ska byggas på den sociala hållbarheten, nedifrån upp. En planmässig förvaltning som i första hand bygger på den ekologiska målsättningen stupar om den sociala toleransförmågan överskrids.

En verksamhet som byggs underifrån uppåt skapar en ny känsla av ägande för rovdjuren. I stället för att tala om "statens rovdjur" eller "forskarnas rovdjur" skulle invånarna i varje region genom känslan av ägande också bära ansvar för rovdjuren. Denna känsla av ägande kunde skapas genom pragmatiska åtgärder rörande ansvar och rättigheter, som påverkar attityderna. Genom alla de här åtgärderna skulle vi också kunna stärka samarbetet och nätverkandet på både regional och lokal nivå.

De regionala samarbetsforumen och de regionala stamförvaltningsplanerna betrak-

tas som nyckelfaktorer vid hanteringen av rovdjurskonflikter. De regionala stamförvaltningsplanerna utgår från regionen och näringsgrenarna, och vore underställda den nationella stamförvaltningsplanen, men skulle ges tillräckligt med handlingsutrymme för regionala åtgärder.

I första hand borde de som bor inom vargrevir fatta besluten om vargbeståndet på hemorten. För järvens del borde vi regionalt höra i synnerhet dem som lever på renskötsel.

I utvärderingsrapporten föreslås att det regionala viltvårdsrådet skulle fungera som sammankallare av intressegrupperna för förvaltningen på regional och revirnivå. Vi ska dock inte förbise de förhandlingsdelegationer för rovdjur som leds av existerande landskapsförbund utan samarbeta med dem regionalt.

Rovdjuren värdefullt vilt

Enligt utvärderingen ska vi undvika att stämpla rovdjuren som skadedjur och i stäl-

let försöka höja deras status som värdefullt vilt. En sådan status kan upprätthållas med beståndsvårdande jakt, och dit ska vi försöka nå med alla fyra rovdjur.

Den beståndsvårdande jakten betraktas också som ett sätt att skapa en regional känsla av ägande och lindra rovdjurskonflikterna. Vi kan även skapa en grund för ett socialt accepterande av rovdjuren genom effektivt förebyggande av skador och snabb respons på problemrovdjur samt genom laglig jakt och ekonomiska incitament som stöder tryggheten för dem som bor i rovdjurstrakter.

Skapandet av ett inbördes förtroende mellan ortsbor, jägare, företagare, myndigheter och forskare, och en känsla av "våra rovdjur", skulle sammantaget ge bättre förutsättningar för en socialt hållbar och accepterad rovdjursförvaltning och rovdjurspolitik.

Skribenten fungerade som arbetande sekreterare i styrgruppen för utvärderingen

FINLANDS VILTCENTRALS STRATEGI

Finlands viltcentrals strategi uppdaterades 2013

VISION

Välfärd ur naturen – vi är en föregångare när det gäller hållbart nyttjande, skyddande och förvaltning av vilt.

GRUNDUPPDRAG

Finlands viltcentral främjar hållbar vilthushållning, stöder jaktvårdsföreningarnas verksamhet, sörjer för verkställandet av viltpolitiken och fullgör de för centralen föreskrivna offentliga förvaltningsuppgifterna

De kritiska framgångsfaktorerna

1. Vi tryggar kontinuiteten i jägarnas frivilligarbete och jaktvårdsföreningarnas och viltrådens verksamhet
2. Vi stärker vår roll som experter på viltförvaltning och objektiv aktör i den offentliga förvaltningen
3. Vi tryggar viltförvaltningens ekonomiska verksamhetsförutsättningar och kostnadseffektivitet
4. Vi samarbetar öppet och aktivt med våra nationella och internationella samarbetspartners
5. Vår personal är hängiven, kunnig och mår bra

Våra värderingar

Kunniga

- Vi är en uppskattad och pålitlig expert på vilthushållning

Öppna

- Vi är öppna och dialoginriktade

Serviceinriktade

- Vi betjänar hela samhället
- Vi svarar på kundernas och intressegruppernas behov
- Vi sköter de offentliga förvaltningsuppgifterna opartiskt och flexibelt

Följer med i utvecklingen

- Vi utvecklar vilthushållningen med framförhållning och siktet på framtiden
- Genom att utvecklas svarar vi mot föränderliga nationella och internationella utmaningar

Mikael Wikström, Projektchef, Finlands viltcentral

DE NYA ÄLGFÖRVALTNINGS- OMRÅDENA

– från teori till praktik

Från och med 2015 ska älgstammen i Finland förvaltas med älgförvaltningsområden. En process som berör hela landet har inletts där de nya älgförvaltningsområdena fastställs utgående från lokala förhållanden. Hur väl älgförvaltningsområdena kommer att fungera hänger på de lokala jägarnas samarbetsförmåga och vilja att ta ansvar för älgbestånden.

fungera. Viltcentralsregioner med god kännedom om lokala förhållanden kan använda informationen som inkommit från jaktvårdsföreningarna och grunna på gränserna för de nya älgförvaltningsområdena

■ ■ ■ Älgarna rör sig över mycket stora områden och storleken på deras årliga hemområden varierar på olika håll i landet. Det här vet vi tack vare de GPS-sändarförsedda älgarna. De årliga hemområdenas areal ger oss en uppfattning om hur stora områden som behövs för att sköta "våra egna" älgar. Ens "egna" älgar kan vara ett bestånd där exempelvis 70 % av individerna stannar i ett visst område under ett helt år.

Om det årliga hemområde som en älg använder är exempelvis 6 000 hektar stort, som i södra Finland, borde älgförvaltningsområdets areal vara cirka 220 000 hektar för att 70 % av älgarna ska stanna där året om. I Mellersta Finland, där storleken på älgarnas årliga hemområden rör sig kring 15 000 hektar, borde älgförvaltningsområdet vara cirka 600 000 hektar stort. I norra Finland, där älgens årliga hemområde är cirka 30 000 hektar stort borde älgförvaltningsområdet vara cirka 1 100 000 hektar stort.

Lokalkännedom när gränserna dras

Vid processen med att fastställa älgförvaltningsområdena samarbetar Finlands viltcentral, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet och alla jaktvårdsföreningar i landet. Alla samarbetspartners erfarenheter ska komma till användning vid insamlingen och bearbetningen av information. Det är viktigt att vi från första början lyssnar till åsikterna på lokal nivå.

Jaktvårdsföreningarna har gett sin syn på saken hur älgarna rör sig på deras områden och hur gränserna för förvaltningsområdena ska dras för att de ska

Hannu Huttu

**Om vi inte anpassar älgstammen
så den klarar vargarnas eller
björnarnas predation så blir också
jägarna på sikt utan vilt att jaga**

tillsammans med angränsande viltcentralsregioner och jaktvårdsföreningar.

De regionala viltråden fattar sina slutliga beslut om gränserna för älgförvaltningsområdena hösten 2014 och målsättningarna per förvaltningsområde ska styra planeringen av älgavskjutningen från och med 2015.

Älgförvaltningsområdet blir avskjutningsenhet

Enligt den nationella förvaltningsplanen för älgstammen ska älgför-

valtningsområdena fungera som primära enheter vid förvaltningen av älgstammen på regionnivå och som utgångpunkter för planeringen av avskjutningen. De regionala målsättningarna för älgstammen ställs upp och utfallet av regleringen av älgstammen mäts med älgförvaltningsområdet som enhet. Den här förändringen kan i praktiken innebära att jaktvårdsföreningarnas och viltcentralsregionernas börda lättar en aning när målsättningen och avskjutningsplaneringen hänförs till älgförvaltningsområdena.

Utomlands fungerar viltförvaltningsområdena väl

Utomlands finns gott om erfarenheter av modellen med älgförvaltningsområden. Motsvarande viltförvaltningsområden finns i bland annat Sverige, Tyskland, Polen, Ungern och Frankrike. För att fungera väl behöver ett viltförvaltningsområde en tydlig arbetsbeskrivning och aktörerna inom området behöver en klar arbetsfördelning.

Ingen utomstående organisation eller myndighet kan reglera hur väl ett älgförvaltningsområde

Hannu Huttu

■ En enda jaktvårdsförenings område är ofta för litet att framgångsrikt förvalta en älgstam på. Därför är det positivt med större helheter såsom de nu aktuella älgförvaltningsområdena.

Då dessa bildas är det viktigt att de anpassas till rådande regionala förhållanden, såsom jaktkultur, traditioner och djurens geografiska vandringsriktningar. Genom att inte ändra på nuvarande och tidigare fungerande helheter tryggas ett klimat där det är lättare att uppsätta gemensamma mål som t.ex. Klöv 2020 i Västra Nyland. Klöv 2020 projektet i Västra Nyland är ett lysande exempel på ett resultatnriktat gemensamt mål som ospänner både större områdeshelheter och fleråriga förbindningar av jägarkåren till en gemensam sak.

Otto von Frenckell

Ordförande för Ingå-Snappertuna jaktvårdsförening
Ordförande för Skogsvårdsföreningen Södra skogsrevirets styrelse

lyckas med förvaltningen av sina älgar. Det hänger på kunskandet och ledarförmågan hos aktörerna inom älgförvaltningsområdet och samarbetet dem emellan.

Det är viktigt att jägarna på ortsnivå upplever att de utgör en del av älgförvaltningsprocessen. I sista hand hänger det på den enskilda jägarens val, om han faller en viss älgindivid eller låter bli. Varje älg som får fortsätta sitt liv och varje älg som blir fälld påverkar älgstammens framtid.

Koordinerandet av älgförvaltningsområdena

I andra länder där viltet sköts med viltförvaltningsområden har varje sådant område ett eget organ med representanter för jägarna i området. Även markägarna kan vara representerade i de här organen. I Sverige kallas det här organet älgförvaltningsgrupp.

Varje älgförvaltningsgrupp gör upp en älgförvaltningsplan på lång sikt som ska godkännas av länsstyrelsen. Älgförvaltningsplanen ställer upp målsättningar för älgstammens täthet, könsfördelning och åldersfördelning samt uppskattar sådant som förekomsterna av stora rovdjur i älgförvaltningsområdet och deras konsekvenser för älgarna. Den årliga avskjutningen planeras enligt målsättningarna i älgförvaltningsplanen.

I vårt land kunde också ett annat upplägg fungera, exempelvis så att jaktvårdsföreningarna inom ett älgförvaltningsområde i tur och ordning åtar sig att arrangera älgförvaltningsområdets möten. Det viktigaste är kanske det att jägarna på orten upplever att de tillsammans bär ansvaret för att älgarna mår bra och när de gemensamma målsättningarna för älgförvaltningsområdet. Det här kan vi bland annat se i sydvästra Nyland där projektet Klöv 2020 har gett goda resultat.

Inte förbise de stora rovdjuren

Det är mycket viktigt att följa med konsekvenserna av de stora rovdjuren eftersom det annars förstås uppstår en överbeskattning av älgstammen.

Varje varg äter i genomsnitt cirka 5,6 kilo kött om dagen. En flock på exempelvis fem vargar konsumerar på ett år drygt 10 000 kilo kött. Vad slags kött vargarna äter beror på vilket kött som är lättast att få

tag på. I områden där det inte finns andra klövdjur än älg står älgan för cirka 95 procent av den biomassa som vargarna konsumerar.

Den dödlighet i älgstammen som vargarna står för beror bland annat på vargrevirens areal. Ju mindre område en vargflock rör sig på desto större blir konsekvenserna för älgarna. I ett genomsnittligt vargrevir kan vargarna döda ungefär en älg per tusen hektar.

Om ett älgbestånds storlek under en hel vinter är ungefär två älgar per tusen hektar förmår det producera ungefär en älg per tusen hektar. I det här läget eliminerar vargarna således älgbeståndets hela produktion. Den som vill fälla en älg per tusen hektar i ett område med en genomsnittlig vargflock behöver en vinterstam som grovt räknat består av fyra älgar per tusen hektar. Ett sådant bestånd kan producera en älg för jägarna och en för vargarna.

Om det inom ett älgförvaltningsområde dessutom finns björnar utöver vargarna så kan självfallet även de påverka älgbeståndet. I ett område med normaltät björnstam kan björnarna döda ungefär en älg per tusen hektar. Om även jägarna vill ha sin andel, till exempel en älg per tusen hektar, så måste vinterstammen bestå av cirka sex älgar per tusen hektar. Om jägarna däremot vill ta ut cirka två älgar per tusen hektar så måste vinterstammen ökas till cirka åtta älgar per tusen hektar om det i området finns en normaltät björnstam och ett genomsnittligt vargrevir.

På den nivån kan det självfallet i viss mån uppstå skador på skog och problem i trafiken, men det är priset som vi måste vara medvetna om, om vi vill ha varg och björn i området. Om vi inte anpassar älgstammen så den klarar vargarnas eller björnarnas predation så blir också jägarna på sikt utan vilt att jaga.

Resultaten hänger på avtryckarfingret

Hur vi i framtiden kommer att sköta älgbestånden ligger i älgförvaltningsområdenas händer. De kommer att vara så beskaffade att det går att sköta livskraftiga och produktiva älgstammar samtidigt som vi håller de skador som älgarna orsakar på en rimlig nivå. Det här kräver förstås ett välfungerande samarbete mellan alla aktörer inom varje älgförvaltningsområde.

Ilpo Kojola och Anni Koskela

JÄRVEN SÖDER OM RENSKÖTSELOMRÅDET

Hannu Huttu

Numera kan vi i vårt land träffa på järven nästan var som helst, men i södra och sydvästra Finland verkar det handla om tillfälliga besökare. Järven har inga problem med att ta sig fram ens i djup snö eftersom tassarna är stora och fungerar som snöskor. Arten får regelbundet ungar åtminstone i Mellersta Österbotten, Norra Österbotten, Norra Savolax, Kajanaland och Norra Karelen.

■ ■ ■ Under de senaste åren har antalet järvobservationer utanför renskötselområdet ökat i en takt som klart visar att järvarna blir fler. Enligt gjorda uppskattningar har stammen vuxit till minst ett hundratal individer utanför renskötselområdet, men utan något separat forskningsprojekt är uppskattningen av antalet järvar högst osäker.

På forskningsinstitutet får vi varje år kännedom om flera järvkullar, men i detta nu är det omöjligt att bedöma observationernas täckningsgrad. Järven är ett exotiskt och intressant djur, men hamnar ibland i skymundan eftersom den inte jagas. En av de svåraste och viktigaste uppgifterna för förvaltningen av järvstammen är att grundligt utreda hur många kullar som varje år föds i landet.

Skador inom renskötselområdet

Utanför renskötselområdet har järven visat sig vara en rätt harmlös varelse, men inom renskötselområdet har antalet järvslagna renar vuxit hastigt under de senaste åren.

Ökningen av skador kan bero på att järvstammen växte när tillgången på sorkar och lämlar var god.

Sedan kraschade gnagarstammarna och det blev ont om föda, i kombination med djup snö som försämrade renarnas möjligheter att fly från jagande järvar. I Fjällapland var det även ont om hönsfågel i fjol.

Ungar och kadaver

De järvhonor som får ungar i södra Kajanaland och i Övre Karelen matar sina ungar med främst älgkött. I Kanada och Ryssland är det känt att järvar har dödat älgar som fastnat i djup snö, men i vårt land känner vi inte till någonting liknande,

åtminstone inte under de senaste årtiondena.

Det älgmaterial som järven tar hand om kommer från rester som jägare har lämnat i skogen eller varg-dödade älgkadaver. I östra Finland får järvhonor ofta ungar i vargrevir, men i mellersta Österbotten är järvarna i regel tvungna att mata sina ungar utan vargens hjälp. Både det svenska och det finska materialet visar att järven utanför renskötselområdet utnyttjar både älgjakten och vargen.

Järvar som rör sig ensamma och inte är bundna till en kull jagar mera aktivt. Vintertid är skogsharen det viktigaste bytet. De som har följt järven har upptäckt att den följer samma princip som lodjuret när den jagar hare; med en överraskande attack. I princip kan man tänka sig att järven som plan B skulle kunna följa jösse och trötta ut den eftersom järven är en uthållig förföljare också i djup snö som inte bär.

Järvarna i vårt land blir fler och antalet observationer av järv ökar för varje år. Järven har gått om vargen och är inte längre det fåtaligaste stora rovdjuret i landet. Vi vet fortsättningsvis rätt litet om de järvar som lever i skogszonen, men om bland annat födans sammansättning har vi genom forskare Anni Koskelas doktorsavhandling fått värdefull kunskap.

JÄRVENS STÄLLNING I LAGSTIFTNINGEN

Järven är ett totalfredat vilt som i renskötselområdet orsakar rennärningen skador i miljonklass. Utanför renskötselområdet är järven däremot en harmlös ströware och asätare. Järven omfattas av den internationella naturskyddspolitik, men vi saknar en inhemsk förvaltningsplan som stakar ut kursen för vår järvförvaltning. Vilken är då järvens ställning i vår lagstiftning?

Hannu Huttu

Internationella skyldigheter

■■■ Järven är inkluderad i den europeiska unionens direktiv om bevarande av livsmiljöer samt vilda växter och djur, alltså det så kallade naturdirektivet (92/43/EEG), och hänförs till bilaga II, arter som åtnjuter prioriterat skydd. Därmed är järven en art som gemenskapen anser vara viktig och gemenskapen anses bära ett särskilt ansvar för skyddandet av järvens livsmiljöer inom artens naturliga utbredningsområde. I praktiken innebär det här att nätverket Natura 2000 ska omfatta områden med vilka vi tryggar en gynnsam skyddsnivå i järvens livsmiljöer eller vid behov återställer sådana inom järvens naturliga utbredningsområde.

När det gäller artskyddet räknas järven inte till naturdirektivets bilaga IV eller V. Därmed reglerar naturdirektivet inte jakten efter järv, i motsats till jakten efter björn, varg och lodjur. De senare hör till bilaga IV, med undantag för vargen i renskötselområdet. Järven listas inte heller i bilagorna till CITES-konventionen som reglerar handeln med hotade djur (europarådets konvention om regleringen av handeln med hotade arter av vilda djur och växter, 97/338/EEG). Handel med järv eller delar av järv är således inte begränsad genom internationella bestämmelser.

Det primära syftet med Bernkonventionen om skydd av europeiska vilda växter och djur och deras naturliga livsmiljöer är att skydda hotade arter och deras livsmiljöer. Finland ratificerade Bernkonventionen 1.4 1986. I bilagorna till Bernkonventionen delas arterna in i totalfredade (bilaga II) och skyddade (bilaga III) arter. Enligt konventionen hör järven till de totalfredade arterna för vilka konventionen förbjuder jakt, dödande, uppsätligt störande, innehav och handel. Avvikelser från konventionens skyldigheter kan göras enligt ett undantagsförfarande.

Järven som vilt

Enligt jaktlagens (615/1993) 5 § är järven ett vilt, vilket betyder att

vi vid förvaltningen av stammen tillämpar jaktlagen i vår nationella lagstiftning. Järven är genom en förordning fredad sedan 1982.

I 2011 års revidering av jaktlagen, som trädde i kraft den 1.3 2011, uppgraderades fredningen och järven togs in i 37 § i jaktlagen.

Det går att avvika från fredningen enbart med dispens av Finlands viltcentral enligt villkoren i jaktlagens 41 a §. Kravet är att det inte finns någon annan tillfredsställande lösning och att beslutet inte äventyrar artens gynnsamma skyddsnivå inom dess naturliga utbredningsområde.

Eftersom det finns så få järvar skulle en avvikelse från fredningen dessutom kräva en förordning av jord- och skogsbruksministeriet som fastställer den största tillåtna avskjutningen på regionnivå med hänsyn till bevarandet eller uppnåendet av en gynnsam skyddsnivå. I statsrådets förordning om dispens enligt jaktlagen (452/2013) ingår närmare bestämmelser om dispensansökan, utvärdering av förutsättningarna för dispens, beviljandet av dispens, bestämmelser som fogas till dispensen, tiden då dispensen gäller och anmälandet av djur som fällt med dispensen.

Eftersom järvarna är så få och stammen utvecklas så långsamt har det inte beviljats några avvikelser från fredningen och jord- och skogsbruksministeriet har inte heller, i motsats till de övriga stora rovdjuren, fastställt någon maximalt tillåten avskjutning.

I djurskyddslagen (247/1996) stadgas om godtagbar behandling av enskilda vilda djur, men lagen tar inte ställning till djurskyddet eller regleringen av djurstammar. Enligt 14 § i djurskyddslagen ska man om det är möjligt hjälpa ett djur som är sjukt, skadat eller befinner sig i hjälplöst tillstånd. Är djuret i ett sådant tillstånd att det är uppenbart grymt mot det att hålla det vid liv ska det avlivas eller avlivningen ombesörjas.

Enligt polislagen (872/2011) har en polisman rätt att ta fast och som en sista utväg avliva ett djur som

orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får också avlivas om det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

I strafflagens (1889/39) kapitel 48 a behandlas naturresursbrott. Genom Lagen om ändring av 48 a kap i strafflagen (232/2011, utfärdad 11 mars 2011) infördes en ny brottsrubricering, grovt jaktbrott,

som definieras i § 1 a. Enligt paragrafen ska ett brott bedömas som grovt om gärningsmannen har dödat eller skadat en järv, och om brottet även bedömt som en helhet är grovt. Samtidigt gjordes även ett annat tillägg till kapitel 48 a i strafflagen, § 4 a, om grovt döljande av olagligt byte. Enligt den här paragrafen kan den som döljer en olagligt dödad järv dömas för grovt döljande av olagligt byte. ●

Renskötarna finansierar även rovdjursskyddet

■ *De summor som betalas ut i ersättningar för skador har vuxit fort, i takt med skadorna. Undertecknad önskar understryka att det här bara handlar om skador som blivit upptäckta. Uppskattningsvis 80 % av de totala skadorna förblir oupptäckta. Av järvskadorna påträffas en större del än av exempelvis björn-skadorna, men svinnet är stort också på järvkanten..*

Som helhet betraktat täcker ersättningarna för rovdjursskador i stort sett de utgifter som renskötarna har i processen med att eliminera rovdjur. Till det kommer kostnaderna för effektiviserad övervakning och stängslande, beroende på område. I praktiken är det rennäringen själv som i mycket stor utsträckning får stå för de egentliga skadorna, för att inte tala om svinnet. Med andra ord lägger renskötarna ut egna pengar på rovdjursskyddet, mera än någon annan grupp. Det här är någonting som få någonsin kommer att tänka på.

Under 2013 var skadorna åter en gång klart större än året innan och närmade sig 6000 renar. I synnerhet järvskadorna har fortsatt att öka, men även björn- och lodjursskadorna.

Anne Ollila

Verksamhetsledare, renbeteslagsföreningen

Järvförvaltningen kräver mera kunskap

■ *Järven är globalt sett det mest hotade av våra stora rovdjur och arten har gått tillbaka på många håll i sitt utbredningsområde på norra halvklotet.*

Våra kunskaper om järvarna i vårt land är bristfälliga. Vi känner någorlunda till hur många järvar det finns, men vi behöver exaktare information än vi har i detta nu. Vi vet väldigt litet om våra järvars fortplantning, vandringar, mortalitet, matvanor med mera.

Eftersom våra järvar är gemensamma med grannländerna är det nödvändigt att samarbeta med i synnerhet Sverige och Norge om uppföljning, forskning och förvaltning. Även Ryssland borde inkluderas i samarbetet. Målsättningen borde vara en gemensam stamförvaltningsplan.

Antti Ollila,

Överinspektör Senior Advisor
Forststyrelsen, Naturtjänster

FÖRVALTNINGSPLANEN FÖR JÄRVEN PÅ REMISS

Jord- och skogsbruksministeriets utkast till en förvaltningsplan för järvstammen gick ut på remiss i slutet av förra året. Järven har hittills varit det enda stora rovdjuret som saknat en förvaltningsplan.

■ ■ ■ Järven klassas som en starkt hotad art i Finland. Stammen har dock vuxit stadigt och spridit sig. Enligt den senaste uppskattningen finns det 180–220 järvar i Finland. Trots att populationen är liten har järvarna hittills orsakat renskador för hela 5,42 miljoner euro, vilket är 68 procent av alla renskador.

Genom jakt har det varit möjligt att minska på skadorna som andra stora rovdjur orsakat och därför föreslås nu samma metod även för järven. Hittills har jakt efter järv inte varit tillåtet. I framtiden ska Finland delas in i tre förvaltningsområden som är det norra och östra renskötselområdet, det övriga renskötselområdet samt Skogsfenland. Endast begränsad jakt efter järvar som orsakar skada kommer att vara tillåtet i framtiden, och detta enbart inom förvaltningsområdet norra och östra renskötselområdet.

I förvaltningsplanen föreslås ett antal åtgärder för att förhindra skador. Förslaget

innebär att järvar från Lappland skulle kunna flyttas till Skogsfenland. Det förutsätter att man hittar områden som järven inte belastar ekologiskt och där utplanteringen godkänns i det lokala samhället. Dessutom föreslås ett revirbaserat skadeståndssystem för skador på ren, där ersättningen betalas ut enligt antalet järvar och deras föryngring. Ett liknande system har hittills använts för att ersätta skador orsakade av örnar. Man överväger även möjligheten att inrätta ett vallningsstöd inom renskötselområdena för att minska skadorna på renar. ●

KAMPANJ FÖR FLER VILTTRIANGELINVENTERINGAR

Nu finns pinfärska inventeringsresultat tillgängliga när jakttiderna för skogshönsen bestäms. Det behövs tillräckligt tillförlitliga och omfattande data om skogshönsstammarnas status som underlag för beslutsfattandet.

■ ■ ■ Det totala antalet inventerade trianglar ökade betydligt, trots att inventeringarna tidigare lades och koncentrerades. Sommaren 2013 inventerades 929 trianglar; året innan var antalet 821. Kampanjen för fler inventeringar kommer att fortsätta genom utbildning, rådgivning och utveckling av systemet.

Kampanjen för att öka vilttriangelinventeringarna inleddes med en utmaning till jaktföreningar och hundorganisationer att grunda nya trianglar hösten 2012. Under denna tid har över 80 nya trianglar grundats och ett tiotal avsmnade trianglar har återförts till inventeringarna.

Den tjugosjätte sommarinventeringen genomfördes i månadsckiftet juli-augusti. Inventeringen genomfördes exemplariskt och allt som allt inventerades ofantliga 929 stycken trianglar. Det är över 100 trianglar mer än vid den föregående sommarinventeringen.

Inventeringstidpunkten tidigare lades och koncentrerades en aning, så att höstens jaktidsförordning skulle bygga på färskare fågeldata och utfärdas i tid. Finlands viltcentral, jord- och skogsbruksministeriet och Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet hade gemensamt planerat tidtabellen för inventeringen, sammanställningen av resultaten och utfärdandet av förordningen.

Den önskade inventeringstiden var mellan 27.7 och 4.8. En berömlig del av trianglarna inventerades under denna vecka. Vid tidpunkten för sammanställningen inför jaktidsförordningen (8.8.) förelåg resultaten från nästan 700 trianglar. Tidigareläggningen lyckades utmärkt. Tusen tack för det, alla ni som inventerade!

Vikten av inventeringarna ökat

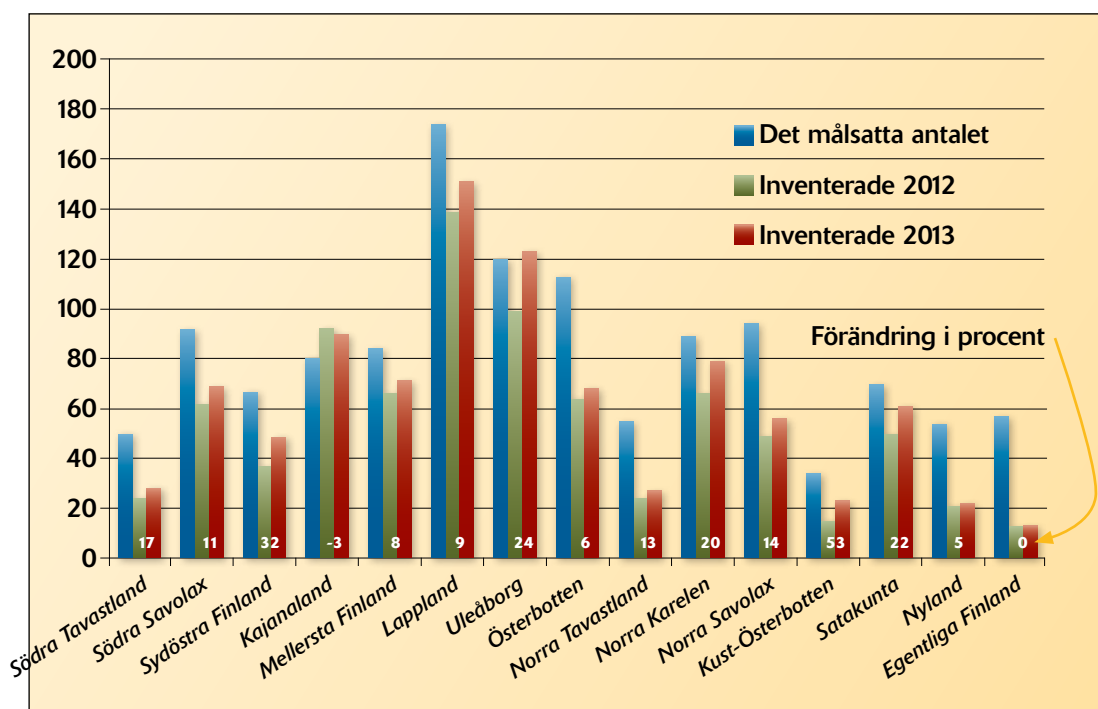
De första rikstäckande vilttriangelinventeringarna gjordes på 400

trianglar år 1988. Inom ett par år hade antalet stigit till över 1100 trianglar. Efter 90-talets entusiasm har antalet inventerade trianglar dock stadigt minskat i antal. Som lägst inventerades färre än 700 trianglar i början av årtusendet.

Betydelsen av vilttriangelinventeringarna har utan tvekan blivit ännu större. Att jakttiderna baseras på resultat som är bara några veckor gamla är unikt och ger alla jägare ett begripligt argumentet för triangelinventeringarna. Som underlag för beslutsfattandet behöver vi tillräckligt tillförlitlig och regionalt täckande information om skogshönsstammarna.

Finlands viltcentral lanserade kampanjen med målsättningen att öka antalet trianglar som inventeras på sommaren till 1200. Samtidigt har vi som mål att koncentrera triangelnätverket för att ta fram tillräckligt omfattande information som underlag för jaktidsförord-

Det målsatta antalet vilttrianglar och antalet inventerade trianglar åren 2012 och 2013

Det totala antalet inventerade trianglar ökade med drygt hundra. Den relativt sett största ökningen skedde i Svenska Österbotten, Sydöstra Finland och Uleåborg, som nådde det målsatta antalet. Även Satakunta och Norra Karelen ökade starkt.

Kimmo Pöri

ningen och för att kunna beakta de regionala skillnaderna på bästa möjliga sätt.

Ett av målen är att varje jaktvårdsförening ska ha minst tre aktiva trianglar. Antalet trianglar i Lappland och i Kajanaland kan vara mycket större på grund av föreningarnas storlek.

Totalt har 1879 stycken vilttrianglar etablerats, en bra bit över målet. Problemet är att allt för många förblir oinventerade av olika anledningar. Innan sommaren utreder regionkontoren och jaktvårdsföreningarna ifall det skulle finnas nya inventerare till de trianglar som inte har inventerats.

En vilttriangel är avsedd att vara en permanent inventeringslinje, som inte påverkas av till exempel skogsavverkning. Därför är det synnerligen viktigt att återuppliva de oinventerade trianglarna. Inventeringar som upprepas på samma linje ger förutom data om

stammarna även information om miljöförändringarnas effekter.

Finlands viltcentral har i samarbete med VFFI och med Forststyrelsen kartlagt de områden som är i särskilt behov av fler inventeringar. VFFI har uppdaterat triangelregistret och korrigerat kontaktuppgifterna. Nu samlas även de triangelsvarigas e-postadresser in för att underlätta kommunikationen. Dessutom har triangelkartorna uppdaterats. De gamla svartvita kopiorna har ersatts med flerfärgskartor som finns i pdf-format och kan levereras till de triangelsvariga till exempel per e-post.

Ett fullt utnyttjande av inventeringsresultaten förutsätter att inventeringarna genomförs under den rekommenderade perioden juli-augusti, och att resultaten inlämnas snabbt via Internet. I år returnerade 63 % av inventerarna resultaten via Internet, i fjol 43 %. Det går i rätt riktning, men online

retursystemet kommer att utvecklas ytterligare för att påskynda resultat-tjänsten. Informationen måste flöda snabbt och i båda riktningarna.

Vilttriangelkampanjen fortsätter med andra ord för fullt. Vi kan nå målen genom ett samarbete som omfattar inte bara ovannämnda aktörer utan även jaktvårdsföreningarna och i synnerhet jaktföreningarna. Metoderna för att nå de regionala målen kommer under vintern att diskuteras på Finlands viltcentrals regionala studiedagar och på jaktvårdsföreningarnas årsmöten.

Vilttriangeln har en imponerande historia som man ute i världen avundas oss. Denna enorma mängd information kan bara samlas in med hjälp av ansvarsfulla jägare. Den detaljerade och färska viltinformation som vilttriangeln producerar tryggar jakten efter skogshönsfågel även i framtiden. ●

■ Finlands viltcentral, Fantsvägen 13-14,
00890 HELSINGFORS, 029 431 2001, fax (09) 2727 8130,
riistakeskus@riista.fi, www.riista.fi

■ Södra Tavastland, Lukiokatu 14,
13100 TAVASTEHEUS, etela-hame@riista.fi
■ Södra Savolax, PB 14, (Virastotie 3 bost 2),
51901 JUVA, etela-savo@riista.fi
■ Sydöstra Finland, Pikkuympeyräkatu 3 A,
49400 FREDRIKSHAMN, kaakkois-suomi@riista.fi
■ Kajanaland, Syväyksenkatu 1 B 27,
89600 SUOMUSSALMI, kainuu@riista.fi
■ Mellersta Finland, Kauppakatu 19 A 7,
40100 JYVÄSKYLÄ, keski-suomi@riista.fi
■ Lappland, Vanamokatu 3 D,
96500 ROVANIEMI, lappi@riista.fi
■ Uleåborg, PB 35 (Ratatie 41),
91501 MUHOS, oulu@riista.fi
■ Österbotten, Vapaudentie 32-34 B 22,
60100 SEINÄJOKI, pohjanmaa@riista.fi
■ Norra Tavastland, Labkotie 2,
36240 KANGASALA, pohjois-hame@riista.fi
■ Norra Karelen, Teollisuuskatu 15,
80100 JOENSUU, pohjois-karjala@riista.fi
■ Norra Savolax, Kiekkotie 4,
70200 KUOPIO, pohjois-savo@riista.fi
■ Kust-Österbotten, PB 16, (Långgatan 4),
66530 KVEVLAX, rannikko-pohjanmaa@riista.fi
■ Satakunta, Porintie 9 B 6,
29250 NAKKILA, satakunta@riista.fi
■ Nyland, Sompiovägen 1,
00730 HELSINGFORS, uusimaa@riista.fi
■ Egentliga Finland, Hadvalantie 8 7B,
21500 PIIKKIÖ, varsinais-suomi@riista.fi